

MIRANDE ETA MENDEBALDEAREN KULTUR KRISISIA

Mirandek mendebaldearen krisi kulturala bete-betean ezagutu zuen eta bizitu zuen: alegia, baliogo tradizionalen desengainua. Balio guztia galdua zuten harentzat, erlijioak, familiak, Estatuak, moral klasikoak, ideal sozialek, baliogo demokratikoek. Hots, mendebalde modernuaren oinarri moral eta kultural guztiek, Miranderentzat batere ez zuten balio. Ez zuten konfiantzarik, ez zuten sinesten, erlijioan eta ez moralean, ez demokrazian eta ez sozialismoan, ez Estatuan.

Orain artekoak balio ez zionez gero, moral berri-berri bat, mundu ikuskera berri bat entseiatu zuen berak, oinarri berrien gainean. Oinarri berriak, hots, sentidu berri bat bilatzen zion esistentziari. Gizonen arteko harremanak oinharritzeko printzipio berri bat. Eta, uste dudanez, bi bide edo filosofia diferentetik entseiatu zuen oinarri berrikuntza hori: indiar filosofien bidetik eta Nietzsche-Spengler filosofo aleman kultur-kritikoen bidetik.

Filosofi molde oso diferentek dira biok, indiarra eta Nietzschetarra. Baina biak dira, nolabait, "mendebaldearen ukazio". Eta hor datza esplikazioa, noski, zergatik Mirande bi filosofia hain diferentek erakarria sentitu zen.

Bi filosofion arabera edo, Miranderen pentsamenduari halako dualismo bat nabari zaio. Bere bizitza, esan dezagun, kontenplatorako, indiarrago da, Budazeleago. Bizitza aktiborako, ikuspide Nietzschezaleak hartzen ditu. Eritzi politikoetan, adibidez. Politikan indarraren printzipioa errepresentatuko du.

Bai ideal sozialek eta bai demokraziek desengainatua zutenez gero, faxismoak ez zuten desgustatzen. Agian, faxismoan ere, haren antimodernia zen, haren alderdi "antimendebaldarra" eta "antikulturala", gehien gustatzen zitzaiona: h.d., faxismoak nolabait adierazten duen mendebalde modernuaren ukazioa. Basa indarraren gorazarrea.

Beraz, Mirandek inoiz bere burua faxista deklaratu bazuen ere, aitortza horrek, batez ere ukazio bat sinifikatzen duela, ematen du: demokrazia eta sozialismo haren ustez judu-kristauon ukazioa, faxismoaren beraren baitespen positiborik baino gehiago, beronen edukin propiez.

De fakto, antikonformista, ikonoklasta gogor agertu da beti. Azkenean edozein anarkistarekin gehiago kointziditzen du Mirandek, faxistaren batekin baino.

Hirugarren korrante bat somatzen dugu Miranderen pentsamenduan: Barojarekin lotzen duena. Hau da, neopaganismoa, druiden eta euskal mitologia zaharren elementuak bilduz. "Ezer sinesten ez duenaren sinemen" bezalatsu da.

Akelarreak eta sorginak, ipuin zaharrak eta mitoak, aztertuaz, Mirandek aintzinako euskaldunaren filosofia orijinala bilatzen du, sentitzeko eta bizitzeko euskal estilo jatorra deskubritzeko asmoz: "euskal endaren genioa".

Beharbada, Haur besoetako nobelan, Mirandek hiru korranteon sintesi edo sinbiosi tsonal bat lortu du. Horregatik, liburu hau, simple-simple dirudiena, dinamita iruditzen zait niri. Eta konprenitzen da, liburua ezin publikatzeak Miranderi eman zion mina: euskal publikoak nobela hori arbuiatzea, Mirande bera arbuiatzea zen. Zentsura eta herstukeria baino gehiago zen.

Nobelatxo hau filosofia asko da. Gizon asko da, Gabriel Aresti, arestian, Miranderen filosofietatik distantzia hartzera eta urruntzera beharturik sentitu zen, "ez baitago gure ideologiatik gauza urrunagorik Mirandarena baino". Nire dudak nituzke.

Zibilizazio guzti honetan eta gure kultura honetan oinarritzeko dudak gelditzen zaizkigunok, behintzat —honek denak asentidurik batere ez izatea posible litzatekeela, kezka, lortzen ez dugonok barnean isiltzea— oso Miranderen gertu sentitu gara beti. Eta esker on diogu, hain erantzun guti jakin zuelako bere bizitzan, —eta hain galdera asko.

Joxe Azurmendi